Master's thesis
Utrecht University
Master's programme in Clinical Child, Family and Education Studies
Knol, L. A. – 5872189
Susan Branje
Esther Bernasco
29 mei 2020

DOMINANTIE EN VRIENDELIJKHEID EN DE INVLOED VAN GEBOORTEVOLGORDE

Abstract

Deze studie heeft het longitudinale verband tussen waargenomen dominantie in de broer/zus-relatie en de vriendelijkheid van de adolescent en de modererende rol van geboortevolgorde onderzocht. 354 adolescenten rapporteerden aan de hand van vragenlijsten over hun eigen vriendelijkheid en hun perceptie van dominantie uitgeoefend door zijn/haar broer of zus tijdens meetronde 1 en zes jaar later tijdens meetronde 6. Op basis van de resultaten bleek dat er geen sprake was van een significant verband tussen waargenomen dominantie en vriendelijkheid, vriendelijkheid en waargenomen dominantie en dat tevens geboortevolgorde geen rol speelde in de relatie tussen dominantie en vriendelijkheid. De resultaten komen niet overeen met eerder onderzoek en theorie die stellen dat persoonlijkheid en relatiekwaliteit elkaar wederzijds kunnen beïnvloeden.

Sleutelwoorden: broer/zus-relatie, persoonlijkheid, relatiekwaliteit, adolescentie

This study investigated the longitudinal relationship between perceived sibling dominance and adolescent agreeableness and the moderating role of birth order. 354 adolescents judged their own agreeableness and the dominance perceived from their sibling during the first wave and six years later during the sixth wave. Based on the results, it appeared that there was no significant relationship between perceived dominance and agreeableness, agreeableness and perceived dominance, and that birth order did not play a role in the relationship between perceived dominance and agreeableness. Results are not consistent with previous literature and theoretical frameworks that suggest that personality and relationship quality can influence each other.

Key words: sibling relationship, personality, relationship quality, adolescence

Het longitudinale verband tussen waargenomen dominantie in de broer/zus-relatie en de vriendelijkheid van de adolescent en de modererende rol van geboortevolgorde

Broers en zussen ontwikkelen zich in een continu proces van transacties waarbij persoonlijkheid en relatiekenmerken elkaar wederzijds beïnvloeden (Branje, van Lieshout, & van Aken, 2004). Met andere woorden, de persoonlijkheid van beiden heeft mogelijk invloed op de kwaliteit van de relatie en andersom. Volgens het theoretisch kader van het dynamisch interactionisme ontwikkelen individuen zich door middel van een dynamische, continue en wederzijdse transactie met hun omgeving (Caspi in Asendorpf & van Aken, 2003). Iemands relatiekwaliteit lijkt mede te worden bepaald door de persoonlijkheid van beide relatiepartners waardoor vanuit een dynamisch-interactief perspectief wederzijdse invloeden tussen persoonlijkheid en relatiekwaliteit verwacht worden. Het is belangrijk om vast te stellen hoe verschillende persoonlijkheidskenmerken verband houden met relatiekenmerken, omdat de snelle fysiologische en psychologische veranderingen tijdens de adolescentie uitdagingen kunnen opleveren voor beide adolescenten (Branje et al., 2004). Tijdens deze periode moeten broers en zussen opnieuw onderhandelen over hun onderlinge relaties, in een poging positieve en ondersteunende relaties te onderhouden en tegelijkertijd de groeiende individualiteit en autonomie van de ander te respecteren. Wanneer zij deze taken niet adequaat kunnen uitvoeren of hun relaties verslechteren, of wanneer zij deze taken wel adequaat uitvoeren en hun relaties verbeteren, kan dit leiden tot veranderingen in persoonlijkheidsfactoren (Branje et al., 2004). Daarom wordt verwacht dat gedurende deze levensperiode de persoonlijkheidskenmerken van broers en zussen en relatiekarakteristieken van de broer/zus-relatie elkaar kunnen beïnvloeden.

Van alle hechte relaties die een individu vormt tijdens het leven, is de relatie tussen broers en zussen een van de langst blijvende relaties met belangrijke gevolgen voor aanpassing en welzijn van de kindertijd tot de late volwassenheid (McHale, Updrgraff, & Whiteman geciteerd in Lindell & Campione-Barr, 2017). Een persoonlijkheidsfactor die waarschijnlijk vooral relevant is voor de broer/zus-relatie is de Big Five persoonlijkheidsfactor vriendelijkheid (Branje et al., 2004). Vriendelijkheid weerspiegelt iemands motivatie om positieve relaties met anderen te onderhouden (Jensen-Campbell & Graziano, 2001; Van Lieshout, 2000). De vriendelijkheid van beide relatiepartners beïnvloedt mogelijk tegelijkertijd hun dyadische relatie (Robins, Caspi, & Moffitt, 2000, 2002). Er worden daardoor twee soorten relaties onderscheiden tussen de Big-Five factor vriendelijkheid en relatiekwaliteit: inter- en intrapersoonlijke relaties (Caughlin, Huston, & Houts, 2000).

Interpersoonlijke relaties beschrijven de relatie tussen de vriendelijkheid van een individu en de perceptie van de relatiekwaliteit door de dyadische partner (Caughlin et al., 2000). De interpersoonlijke relatie tussen vriendelijkheid en (kenmerken van) relatiekwaliteit is vaak onderwerp van onderzoek geweest. Zo vonden Asendorpf & van Aken (2003) dat de vriendelijkheid van adolescenten beoordeeld door henzelf over henzelf gerelateerd was aan de kwaliteit van de relatie beoordeeld door hun moeder. Een van de weinig studies die de interpersoonlijke relatie tussen vriendelijkheid en relatiekwaliteit in de broer/zus-relatie onderzocht, is het onderzoek van Branje en collega's (2004). Zij vonden aan de hand van zelfrapportage dat de vriendelijkheid van de adolescent sterk en positief geassocieerd is met de ondersteuning die door de dyadische partner wordt ervaren. Dit betekent dat adolescenten die vriendelijk zijn als meer ondersteunend worden ervaren in vergelijking met adolescenten die minder aangenaam zijn.

Intrapersoonlijke relaties beschrijven de relatie tussen de vriendelijkheid van een individu en de perceptie van de relatiekwaliteit door datzelfde individu (Caughlin et al., 2000). Een onderzoek gebaseerd op zelfrapportage laat een positieve relatie zien tussen de vriendelijkheid van een individu en de door henzelf ervaren relatiekwaliteit (Watson, Hubbard, & Wiese, 2000). Echter kent deze studie een steekproef bestaande uit getrouwde koppels. Ook als het gaat om intrapersoonlijke relaties is het onderzoek van Branje en collega's (2004) een van de weinige onderzoeken die de relatie tussen vriendelijkheid en relatiekwaliteit in de broer/zus-relatie heeft onderzocht. Uit dit onderzoek blijkt dat de vriendelijkheid van adolescenten beoordeeld door henzelf over henzelf positief gerelateerd is aan de ondersteuning die door dezelfde adolescent wordt ervaren (Branje et al., 2004). Dit betekent dat adolescenten die vriendelijk zijn meer ondersteuning ervaren van broers en zussen ten opzichte van minder aangename adolescenten.

Bovenstaande studies suggereren een zowel inter- als intrapersoonlijke relatie tussen vriendelijkheid en relatiekwaliteit in broer/zus-relaties. De omgekeerde relatie, dus de relatie tussen relatiekwaliteit en vriendelijkheid in broer/zus-relaties, is daarentegen nog weinig onderzocht. Wel vond onderzoek een relatie tussen relatiekwaliteit en vriendelijkheid in een relatie tussen twee vrienden (Asendorpf & van Aken, 2003). Dit onderzoek toonde aan dat de perceptie van ondersteuning gerapporteerd door de adolescent gerelateerd was aan de vriendelijkheid van diezelfde adolescent (Asendorpf & van Aken, 2003). Mogelijk dat er ook sprake is van een relatie tussen relatiekwaliteit en vriendelijkheid in broer/zus-relaties gezien broer/zus-relaties zo belangrijk zijn voor de individuele ontwikkeling dat de kwaliteit van

deze relaties naar verwachting Big Five-factoren kan beïnvloeden (Collins, Maccoby, Steinberg, Hetherington, & Bornstein, 2000; Reis, Collins, & Berscheid, 2000).

Een belangrijk bepalend onderdeel voor de relatiekwaliteit in de broer/zus-relatie is dominantie (Campione-Barr, 2017). Dominantie wordt in dit onderzoek gedefinieerd als de perceptie die de adolescent heeft van de mate van controle die de broer of zus uitoefent over de resultaten of doelen tijdens de meeste interacties met de adolescent (Faith, Elledge, Newgent, & Cavell, 2015). Dit kenmerk van relatiekwaliteit is niet eerder onderzocht in combinatie met vriendelijkheid. Mogelijk dat er sprake is van een relatie tussen vriendelijkheid gerapporteerd door de adolescent en de perceptie van dominantie uitgeoefend de broer of zus gerapporteerd door diezelfde adolescent, gezien zowel theorie als onderzoek aantonen dat vriendelijkheid en relatiekwaliteit aan elkaar gerelateerd zijn (Caspi in Asendorpf & van Aken, 2003; Branje et al., 2004).

Daarnaast lijkt een relatie tussen de perceptie van dominantie door de adolescent en de vriendelijkheid van diezelfde adolescent ook mogelijk. Neyer en Asendorpf (2001) geven aan dat alleen zeer belangrijke relatiekenmerken een kans hebben om de persoonlijkheid op deze leeftijd te beïnvloeden. Mogelijk dat de dominantie tijdens de adolescentie zo een belangrijk relatiekenmerk is dat het de vriendelijkheid van de adolescent kan beïnvloeden. Het is daarom van belang om ook de mogelijke relatie tussen waargenomen dominantie en vriendelijkheid te onderzoeken. Bij deze mogelijke relatie moet rekening worden gehouden met geboortevolgorde. In onderzoek over dominantie van broers en zussen aan de hand van zelfrapportage bleek dat verschillen in dominantie tussen broers en zussen meer aanwezig waren tijdens de kindertijd en vroege adolescentie en afnamen naarmate zij de adolescentie doorliepen (Tucker, Updegraff, & Baril, 2010). Naarmate leeftijd en ontwikkeling vorderen, lijken relaties meer egalitair te worden en neemt de verwachting dat interacties meer gelijk worden toe. Ook andere zelfrapportage (Buhrmester & Furman, 1990) en observationele (Stoneman & Brody, 1993) studies geven aan dat de grootste verschillen in waargenomen dominantie tussen broers en zussen aanwezig lijken te zijn tijdens de kindertijd en vroege adolescentie en afnemen in grootte naarmate broers en zussen door de adolescentie bewegen (Tucker et al., 2010).

Deze studie heeft de longitudinale relatie tussen de Big Five-persoonlijkheidsfactor vriendelijkheid en het element dominantie in de relatiekwaliteit van de broer/zus-relatie onderzocht aan de hand van de onderzoeksvraag: ‘Voorspelt waargenomen dominantie in de broer/zus-relatie de vriendelijkheid van de adolescent over tijd en andersom en wordt dit beïnvloed door geboortevolgorde?’. Empirische studies van persoonlijkheidsinvloeden op

relaties en vice versa zijn zeldzaam waardoor niet veel bekend is over de relatieve kracht van deze invloeden. Voortbouwend op eerdere onderzoeken naar persoonlijkheid en relatiekwaliteit (o.a. Asendorpf & van Aken, 2003; Branje et al., 2004), was het doel van deze studie om hypothesen te testen over de mogelijke relaties tussen persoonlijkheid en relatiekwaliteit die zich voordoen in een belangrijke sociale relatie, de broer/zus relatie.

De verwachting is dat de perceptie van dominantie door de adolescent de vriendelijkheid van de adolescent voorspelt (Caspi in Asendorpf & van Aken, 2003; Asendorpf & van Aken, 2003; Collins et al., 2000; Reis et al., 2000). Hierbij wordt eveneens verwacht dat er een rol weggelegd is voor geboortevolgorde (Tucker et al., 2010; Buhrmester & Furman, 1990; Stoneman & Brody, 1993). De volgende hypotheses worden hierbij geformuleerd; Hypothese 1: 'De perceptie van dominantie door de adolescent is van voorspellende waarde voor de vriendelijkheid van de adolescent.'. Hypothese 2: 'Geboortevolgorde beïnvloedt de mogelijke relatie tussen de perceptie van dominantie van de adolescent en vriendelijkheid van de adolescent.'

Wat betreft vriendelijkheid van de adolescent wordt verwacht dat deze eveneens van voorspellende waarde is voor de perceptie van dominantie van de adolescent (Caspi in Asendorpf & van Aken, 2003; Branje et al., 2004; Asendorpf & van Aken, 2003; Watson et al., 2000). De hypothese die hierbij wordt geformuleerd betreft hypothese 3: 'De vriendelijkheid van de adolescent is van voorspellende waarde voor de perceptie van dominantie van de adolescent.'

Methode

De onderzoeksvraag 'Voorspelt waargenomen dominantie in de broer/zus-relatie de vriendelijkheid van de adolescent en andersom en wordt dit beïnvloed door geboortevolgorde?' is onderzocht aan de hand van longitudinaal, toetsend onderzoek. Er is gekozen voor dit onderzoek om een uitspraak te kunnen doen over de ontwikkeling van de mogelijke relatie tussen dominantie en vriendelijkheid. Hiervoor is gebruik gemaakt van kwantitatieve onderzoeksmiddelen.

Participanten

De participanten van dit onderzoek bestonden uit 497 adolescenten. De participanten zijn verworven voor een nog lopend longitudinaal onderzoek, genaamd Research on Adolescent Development And Relationships (RADAR), dat adolescenten volgt vanaf hun 12e jaar. Uit een lijst van 850 reguliere basisscholen in het westen en centrale deel van Nederland zijn random 429 scholen geselecteerd. Om logistieke redenen is op 230 scholen data verzameld. Aan de hand van een door de leraar ingevulde vragenlijst, genaamd Teacher

Report Form (TRF) en om logistieke redenen werden 1544 adolescenten geselecteerd. Ouders van deze 1544 adolescenten werden telefonisch benaderd voor informatie over de studie en of ze geïnteresseerd waren in deelname aan het RADAR-onderzoek. Hiervan bleven 497 families over voor deelname aan het onderzoek wegens ontbrekende telefoongegevens, het niet voldoen aan de pre-vereisten van de volledige gezinsbenadering (aanwezigheid van beide ouders en een broer/zus van 10 jaar of ouder), het weigeren van verdere deelname of het niet geven van schriftelijke toestemming voor alle gezinsleden. Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag van deze studie is gebruik gemaakt van data uit meetronde 1 en 6 verkregen via de adolescent op de schalen dominantie en vriendelijkheid. Omdat niet elke adolescent alle vragen beantwoord heeft, zijn alleen de participanten meegenomen die de vragen over de schaal dominantie en de schaal vriendelijkheid tijdens meetronde 1 én 6 hebben ingevuld. De uiteindelijke steekproef bestond uit 358 adolescenten waarvan 153 vrouw (42,7%) en 205 man (57,3%) met een gemiddelde leeftijd van 13.00 jaar tijdens meetmoment 1 (variërend van 11.68 jaar tot 14.35 jaar met een standaardafwijking van .42) en een gemiddelde leeftijd van 18.00 jaar tijdens meetmoment 6 (variërend van 16.68 jaar tot 19.35 jaar met een standaardafwijking van .42). Alle participanten zijn van Nederlandse afkomst. 262 adolescenten waren eerstgeborene (73,2%) en 96 adolescenten latergeborene (26,8%).

Een onafhankelijke *t*-toets is gebruikt om op de variabelen vriendelijkheid wave 1 en wave 6 en dominantie wave 1 en wave 6 de steekproef te vergelijken met de uitgevallen participanten. De gemiddelden en standaarddeviaties staan weergegeven in tabel 1. De *t* toets was niet significant voor vriendelijkheid wave 1 ($t(568) = -.417$, $p = .677$, tweezijdig, $d = 0.033$, 95% BI van het gemiddelde [-.158, .102]), vriendelijkheid wave 6 ($t(422) = -.524$, $p = .601$, tweezijdig, $d = .068$, 95% BI van het gemiddelde [-.233, .135]), dominantie wave 1 ($t(580) = -.073$, $p = .942$, tweezijdig, $d = .006$, 95% BI van het gemiddelde [-.125, .116]) en dominantie wave 6 ($t(375) = -1.514$, $p = .131$, tweezijdig, $d = .351$, 95% BI van het gemiddelde [-.611, .079]). Hieruit kan worden opgemaakt dat er op alle variabelen geen sprake is van significante verschillen tussen de steekproef en de uitgevallen participanten.

Tabel 1.
Beschrijvende Statistieken voor de Groepen Steekproef en Uitvallers voor de Variabelen Vriendelijkheid en Dominantie op Meetronde 1 en 6

Variabele	Meetronde	Groep	*n*	Gemiddelde	Standaard-deviatie
Vriendelijkheid	1	Steekproef	358	5.478	.760
		Uitvallers	290	5.450	.896
	6	Steekproef	358	5.594	7.47

		Uitvallers	66	5.545	.690
Dominantie	1	Steekproef	358	2.237	.729
		Uitvallers	224	2.232	.708
	6	Steekproef	358	1.941	.745
		Uitvallers	19	1.675	.769

Procedure

Adolescenten hebben deelgenomen aan jaarlijkse huisbezoeken vanaf hun 12e jaar tijdens welke zij vragenlijsten hebben ingevuld. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van data uit meetronde 1 en 6 verkregen via de adolescent over de schaal vriendelijkheid en de schaal dominantie. Hierbij heeft de adolescent de vragen over de schaal vriendelijkheid over zichzelf beantwoord en de vragen over de schaal dominantie over zijn/haar broer of zus. Als onderdeel van het longitudinale onderzoek kregen de adolescenten per meetronde een financiële tegemoetkoming.

Bij het uitvoeren van dit onderzoek is door middel van active informed consent rekening gehouden met de privacy van respondenten. Participanten moesten aan de hand van een 'natte' handtekening elke meetronde opnieuw toestemming geven voor deelname. In geval van minderjarige participanten moest naast de participant zelf ook een ouder toestemming geven voor deelname van de minderjarige. Daarnaast kreeg elke participant een respondentnummer toegekend om anonimiteit te waarborgen. Ook konden participanten op elk moment besluiten te stoppen, zonder hiervoor een reden op te geven. Tot slot krijgen participanten een financiële tegemoetkoming voor hun deelname aan het onderzoek.

Meetinstrumenten

Dominantie. Dominantie in de broer/zus-relatie werd gemeten aan de hand van een Nederlandse, aangepaste versie van de Network of Relationships Inventory – Short form (Furman & Buhrmester, 1985). Dominantie is gemeten via 6 items op een 5-punts Likert-schaal, variërend van 1 (weinig of niet) tot 5 (meer kan niet), die beantwoord zijn door de adolescent over zijn/haar broer of zus tijdens meetmoment 1 en meetmoment 6. Voorbeelden van items vallend onder de schaal dominantie zijn 'Hoe vaak krijgt je broer/zus zijn/haar zin als jullie het niet eens zijn?' en 'Hoe vaak vertelt je broer/zus je wat je moet doen?'. De interne consistentie van de schaal dominantie is berekend aan de hand van Cronbach's alpha en bleek goed in meetronde 1 (α = .86) en excellent in meetronde 6 (α = .93)

Vriendelijkheid. Vriendelijkheid is gemeten aan de hand van een Nederlandse, aangepaste versie (Vermulst & Gerris, 2005) van de Big-Five questionnaire van Goldberg (1992). Adolescenten werd gevraagd aan te geven in hoeverre zij een eigenschap bezitten aan de hand van 6 items op een 7-punts Likert-schaal, variërend van 1 (klopt helemaal niet) tot 7 (klopt helemaal wel), beantwoord door de adolescent over zichzelf tijdens meetmoment 1 en meetmoment 6. Voorbeelden van eigenschappen vallend onder de schaal vriendelijkheid zijn 'Prettig' en 'Hulpvaardig'. De interne consistentie van de schaal vriendelijkheid is berekend aan de hand van Cronbach's alpha en bleek acceptabel in meetronde 1 (α = .79) en goed in meetronde 6 (α = .85).

Resultaten

In dit onderzoek is het longitudinale verband tussen waargenomen dominantie in de broer/zus-relatie en de vriendelijkheid van de adolescent en de modererende rol van geboortevolgorde onderzocht. Dit leidde tot de volgende twee onderzoeksvragen: In hoeverre voorspelt dominantie in de broer/zus-relatie waargenomen door de adolescent de vriendelijkheid van de adolescent over tijd en wordt dit beïnvloedt door geboortevolgorde? En 'In hoeverre voorspelt de vriendelijkheid van de adolescent de dominantie in de broer/zus-relatie waargenomen door de adolescent over tijd?'. Deze relaties zijn getoetst met behulp van hiërarchische multipele regressies. Aan de hand van deze analyse kan worden nagegaan hoeveel van de variantie van de afhankelijke variabele verklaard kan worden door de onafhankelijke variabele en de moderator. Eerst is gecontroleerd voor de assumptie normaal verdeelde data en uitschieters. Vervolgens zijn beschrijvende statistieken en correlaties tussen de variabelen weergegeven. Vervolgens zijn de overige assumpties gecontroleerd. Alvorens het uitvoeren van de analyse, zijn de variabelen gecentreerd om zo mogelijke problematische multicollineariteit te vermijden. Vervolgens zijn twee interactietermen gemaakt: geboortevolgorde en vriendelijkheid wave 1 en geboortevolgorde en dominantie wave 1. Tot slot zijn de resultaten van de multipele regressies weergegeven, waarmee de onderzoeksvragen zijn beantwoord.

Controle van assumpties

Alvorens het uitvoeren van de multipele hiërarchische regressies is gecontroleerd voor de assumpties. Aan de hand van een power analyse is gecontroleerd voor de assumptie van een voldoende grotere steekproef. Hieruit bleek dat de steekproefomvang uit minimaal 129 participanten moet bestaan. De steekproef uit dit onderzoek voldoet hieraan, waaruit geconcludeerd kan worden dat er aan deze assumptie is voldaan. Wat betreft de assumptie normaal verdeelde data blijkt uit de resultaten van de Kolmogorov-Smirnov test dat deze

assumptie geschonden is voor zowel de variabele vriendelijkheid op wave 1 ($D(358) = .098$, $p < .001$), vriendelijkheid op wave 6 ($D(358) = .134$, $p < .001$), dominantie op wave 1 ($D(358) = .091$, $p < .001$) en dominantie op wave 6 ($D(358) = .147$, $p < .001$). Echter geven Tabachnick en Fidell (in Allen, Bennet, & Heritage, 2014) aan dat de Kolmogorov-Smirnov test erg sensitief is waardoor analyse van boxplots en steel-blad diagrammen noodzakelijk is in de beoordeling van de assumpties normaal verdeelde data en uitschieters. Uit de resultaten van boxplots en steel-blad diagrammen blijkt dat de variabele dominantie op wave 1 geen univariate uitschieters heeft. Daarentegen is er wel sprake van univariate uitschieters op de variabele vriendelijkheid op zowel wave 1 als wave 6 evenals de variabele dominantie op wave 6. Een uitschieter wordt gekenmerkt als uitschieter wanneer deze meer dan 3.29 *SD* afwijkt van het gemiddelde van de variabele (Tabachnick & Fidell, 1996). In totaal blijken vier van deze uitschieters meer dan 3,29 *SD* af te wijken van het gemiddelde van de betreffende variabele, waardoor deze zijn verwijderd uit de steekproef. De definitieve steekproef bestond daardoor uit 354 adolescenten. Er is nu voldaan aan de assumptie van normaal verdeelde data en uitschieters. Ten derde liet inspectie van de normaliteitsplot van gestandaardiseerde residuen evenals het spreidingsdiagram gestandaardiseerde residuen tegen gestandaardiseerde voorspelde waarden zien dat er voldaan werd aan de assumpties van normaliteit, lineariteit en homoscedasticiteit van residuen. Ook de assumptie van multicollineariteit werd niet geschonden, gezien er bij alle variabelen sprake was van een tolerantie van ≥ 0.2 of een VIF > 10. (Allen et al., 2014). Als laatste werd de kritieke χ^2 voor $df = 4$ ($a = .001$) van 18.48 wel overschreden door de Mahalanobis afstand, waardoor er wel sprake is van multivariate uitschieters. Echter, wanneer werd gecontroleerd voor Mahalnobis distance bleek dat bij alle multivariate uitschieters sprake was van een Cook's afstand kleiner dan 1. Dit betekent dat geen enkele multivariate uitschieter een significante invloed heeft op de voorspellende waarde van het regressiemodel, waardoor zij wel meegenomen, maar genegeerd worden in de analyses.

Beschrijvende statistieken en bivariate correlaties

Gemiddelden en standaarddeviaties van vriendelijkheid en dominantie op meetronde 1 en 6 zijn weergegeven in tabel 2.

Tabel 2.

Beschrijvende Statistieken voor Vriendelijkheid en Dominantie op Meetronde 1 en 6

Variabele	Meetronde	*n*	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Standaard-deviatie

Vriendelijkheid	1	354	3.33	7.00	5.500	.721
	6	354	3.50	7.00	5.598	.686
Dominantie	1	354	1.00	4.33	2.236	.727
	6	354	1.00	4.33	1.932	.734

De bivariate correlaties tussen de variabelen zijn weergegeven in tabel 3.

Tabel 3.
Beschrijvende Statistieken voor Vriendelijkheid en Dominantie op Meetronde 1 en 6

Variabele		Vriendelijkheid wave 1	Vriendelijkheid wave 6	Dominantie wave 1	Dominantie wave 6
Vriendelijkheid wave 1	Pearson correlatie		.383**	-.104	-.061
Vriendelijkheid wave 6	Pearson Correlatie	.383**		-.077	-.117*
Dominantie wave 1	Pearson correlatie	-.104	-.077		.351**
Dominantie wave 6	Pearson correlatie	-.061	-.117*	.351**	

*Opmerking. ** p <.001 (tweezijdig), * p < .05 (tweezijdig)*

Hiërarchische multipele regressieanalyse dominantie en vriendelijkheid

Aan de hand van de eerste multipele regressie kon een antwoord worden gegeven op vraag 'In hoeverre voorspelt dominantie in de broer/zus-relatie waargenomen door de adolescent de vriendelijkheid van de adolescent over tijd en wordt dit beïnvloedt door geboortevolgorde?'. In de eerste stap van de analyse werd de onafhankelijke variabele vriendelijkheid meetronde 1 toegevoegd. Vriendelijkheid wave 1 is goed voor een significante 14.7% van de variantie in vriendelijkheid wave 6, $\Delta R^2 = .147$, F (1, 352) = 60.621, $p < .001$. Dit betekent dat 14.7% van variantie in de variabele vriendelijkheid wave 6 door vriendelijkheid wave 1 kan worden verklaard. De significante samenhang tussen vriendelijkheid op wave 1 en wave 6 is hier een verklaring voor.

In de tweede stap van de analyse werd de onafhankelijke variabele dominantie wave 1 toegevoegd. Dit bleek niet tot een significante verbetering te leiden in het model, $\Delta R^2 = .001$, F (2, 351) = 30.560, $p = .449$.

Ten derde werd de onafhankelijke variabele geboortevolgorde toegevoegd, wat eveneens geen significante verbetering in het model tot gevolg had, $\Delta R^2 = .001$, F (3, 350) = 20.550, $p = .440$.

Ten slotte werd de interactieterm 'geboortevolgorde x dominantie wave 1' toegevoegd. Dit bleek niet tot een significante verbetering te leiden in het model, $\Delta R^2 = .001$, F (4, 349) = 15.44, $p = .622$.

Wanneer alle drie de onafhankelijke variabelen en de moderator in het model worden samengenomen, blijkt dat zij gezamenlijk 15% van de variantie in vriendelijkheid wave 6 verklaren. Echter blijkt alleen vriendelijkheid wave 1 een significante voorspeller te zijn van vriendelijkheid wave 6. Daarnaast blijkt vriendelijkheid wave 1 met 14.7% van de verklaarde variantie tevens de grootste voorspeller.

Ongestandaardiseerde en gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten, standaardfout en squared R van elke voorspeller in het regressiemodel zijn weergegeven in tabel 3.

Tabel 3. *Ongestandaardiseerde en Gestandaardiseerde Regressiecoëfficiënten, Standaardfout en Squared R van elke Voorspeller in het Regressiemodel voor Vriendelijkheid Meetronde 6*

Voorspeller	*B* [95% BI]	*SE* (*B*)	β	R^2
Stap 1				.147*
Vriendelijkheid wave 1	0.365* [0.273, 0.457]	.047	.383	
Stap 2				.148*
Vriendelijkheid wave 1	0.361* [0.268, 0.454]	.047	.379	
Dominantie wave 1	-0.035 [-0.127, 0.057]	.047	-.038	
Stap 3				.150*
Vriendelijkheid wave 1	0.362* [0.269, 0.455]	.047	.380	
Dominantie wave 1	-0.019 [-0.120, 0.081]	.051	-.020	
Geboortevolgorde	0.065 [-0.100, 0.229]	.083	.042	
Stap 4				.150*
Vriendelijkheid wave 1	0.361 [0.268, 0.073]	.047	.379	
Dominantie wave 1	-0.033 [-0.148, 0.082]	.058	-.035	
Geboortevolgorde	0.085 [-0.098, 0.269]	.093	.055	
Geboortevolgorde x dominantie wave 1	0.060 [-0.180, 0.300]	.122	.034	

Opmerking. $N = 354$. BI = betrouwbaarheid interval. * $p < .001$

Hiërarchische multipele regressieanalyse vriendelijkheid en dominantie

Met behulp van de tweede multipele regressie is de vraag 'In hoeverre voorspelt de vriendelijkheid van de adolescent de dominantie in de broer/zus-relatie waargenomen door de adolescent over tijd?' onderzocht. In de eerste stap van de analyse werd de onafhankelijke variabele dominantie wave 1 toegevoegd. Dominantie wave 1 is goed voor een significante 12.3% van de variantie in dominantie wave 6, $\Delta R^2 = .123$, F (1, 352) = 49.574, $p < .001$. Dit betekent dat dominantie wave 1 12.3% van de variantie in dominantie wave 6 verklaart. De

significante samenhang tussen dominantie op wave 1 en wave 6 is hier mogelijk een verklaring voor.

In de tweede stap van de analyse werd de onafhankelijke variabele vriendelijkheid wave 1 toegevoegd. Dit bleek niet tot een significante verbetering te leiden in het model, $\Delta R^2 = .001$, F (2, 351) = 24.853, $p = .449$.

Ten slotte werd de onafhankelijke variabele geboortevolgorde toegevoegd, wat een significante verbetering in het model tot gevolg had, $\Delta R^2 = .019$, F (3, 350) = 19.477, $p < .01$. Dit betekent dat geboortevolgorde 1.9% van de variantie in dominantie wave 6 verklaart.

Wanneer alle drie de onafhankelijke variabelen in het model worden samengenomen, blijkt dat zij gezamenlijk 14.3% van de variantie in dominantie wave 6 voorspellen. Zowel geboortevolgorde als dominantie wave 1 blijken significante voorspellers te zijn van dominantie wave 6. Met 12.3% van de verklaarde variantie bleek dominantie wave 1 de grootste voorspeller.

Ongestandaardiseerde en gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten, standaardfout en squared R van elke voorspeller in het regressiemodel zijn weergegeven in tabel 4.

Tabel 4. *Ongestandaardiseerde en Gestandaardiseerde Regressiecoëfficiënten, Standaard Fout en Squared R van elke Voorspeller in het Regressiemodel voor Dominantie Meetronde 6*

Voorspeller	*B* [95% CI]	*SE* (*B*)	β	R^2
Stap 1				.123*
Dominantie wave 1	0.351* [0.246, 0.454]	.050	.351	
Stap 2				.124*
Dominantie wave 1	0.352* [0.253, 0.452]	.051	.349	
Vriendelijkheid wave 1	-0.025 [-0.126, 0.076]	.051	-.025	
Stap 3				.143*
Dominantie wave 1	0.290* [0.182, 0.398]	.055	.287	
Vriendelijkheid wave 1	-0.028 [-0.128, 0.071]	.051	-.028	
Geboortevolgorde	-0.250** [-0.426, -0.074]	.090	-.151	

Opmerking. $N = 354$. BI = betrouwbaarheidsinterval.

* $p < .001$, ** $p < .01$

Discussie

In dit onderzoek is het longitudinale verband tussen waargenomen dominantie in de broer/zus-relatie en de vriendelijkheid van de adolescent en de modererende rol van geboortevolgorde onderzocht. Op grond van literatuur werd verwacht dat er sprake zou zijn van een relatie tussen dominantie in de broer/zus-relatie waargenomen door de adolescent en de vriendelijkheid van de adolescent over tijd (Caspi in Asendorpf & van Aken, 2003; Asendorpf & van Aken, 2003; Collins et al., 2000; Reis et al., 2000) en dat deze relatie

beïnvloed zou worden door geboortevolgorde (Tucker, et al., 2010; Buhrmester & Furman, 1990; Stoneman & Brody, 1993). Tot slot werd verwacht dat de vriendelijkheid van de adolescent een voorspeller was van de dominantie in de broer/zus-relatie waargenomen door de adolescent (Caspi in Asendorpf & van Aken, 2003; Branje et al., 2004); Asendorpf & van Aken, 2003; Watson et al., 2000). Uit de resultaten bleek dat er geen sprake was van een significant verband tussen dominantie en vriendelijkheid, vriendelijkheid en dominantie en dat tevens geboortevolgorde geen rol speelde in de relatie tussen dominantie en vriendelijkheid.

Dit onderzoek heeft voorzien in de behoefte aan verdere kennis en inzicht in de relatie tussen persoonlijkheid en relatiekwaliteit, voornamelijk op het gebied van de persoonlijkheidsfactor vriendelijkheid en het relatiekenmerk dominantie. Allereerst blijkt uit de resultaten dat de waargenomen dominantie in de broer/zus-relatie op meetmoment 1 niet significant gerelateerd is aan de vriendelijkheid van de adolescent op meetmoment 6. Hiermee wordt niet voldaan aan de verwachting. Mogelijk dat dit komt doordat persoonlijkheid vaak wordt beschouwd als een aangeboren temperament, bestuurd door interne, biologische mechanismen en daardoor niet vatbaar is voor verandering als reactie op de invloed van omgeving (McCrae et al., 2000). Daarnaast wordt ook de verwachting dat geboortevolgorde een rol speelt in de relatie tussen waargenomen dominantie en vriendelijkheid verworpen. Dat geboortevolgorde geen rol speelt in de relatie tussen dominantie en vriendelijkheid kan mogelijk komen doordat vriendelijkheid een dusdanig aangeboren temperament is dat de geboortevolgorde hier geen invloed op uitoefent.

Ook blijkt op basis van de resultaten van dit onderzoek dat vriendelijkheid van de adolescent op meetmoment 1 niet significant gerelateerd is aan de waargenomen dominantie in de broer/zus-relatie op meetmoment 6. Ook deze verwachting wordt verworpen. Dit resultaat is niet in overeenstemming met het dynamisch-interactief perspectief dat stelt dat iemands relatiekwaliteit mede lijkt te worden bepaald de persoonlijkheid van beide relatiepartners (Caspi in Asendorpf & van Aken, 2003). Mogelijk dat dit komt doordat het dynamisch-interactief perspectief de persoonlijkheid van beide relatiepartners in beschouwing neemt, waar dit onderzoek de persoonlijkheid van alleen de adolescent meeneemt in de analyses. De persoonlijkheid van de adolescent zelf is niet gerelateerd aan de relatieve verandering van dominantie in de broer/zus-relatie, maar de persoonlijkheid van de partner kan nog wel een invloed hebben. Vervolgonderzoek naar de mogelijke invloed van de persoonlijkheid van de partner op de waargenomen dominantie is daarom van belang.

Opvallend was echter dat geboortevolgorde wel significant gerelateerd was aan de relatieve verandering van de waargenomen dominantie. Hierdoor lijkt er wel sprake van geboortevolgorde in de dominantie gerapporteerd door de adolescent over de broer/zus, wat overeenkomt met literatuur (Tucker et al., 2010; Buhrmester & Furman, 1990; Stoneman & Brody, 1993). Mogelijk dat dit komt doordat in zowel dit onderzoek als bovenstaande onderzoeken dominantie op dezelfde manier is gemeten, namelijk de perceptie van de ene relatiepartner van de dominantie uitgeoefend door de andere relatiepartner.

Dit onderzoek kent een aantal beperkingen waar rekening mee moet worden gehouden. Allereerst heeft dit onderzoek alleen de intrapersoonlijke relatie tussen vriendelijkheid en dominantie onderzocht. De intrapersoonlijke relatie beschrijft de relatie tussen de vriendelijkheid van de adolescent en de perceptie van dominantie door datzelfde individu (Caughlin et al., 2000). Omdat onderzoek aantoont dat vriendelijkheid ook een belangrijke rol lijkt te spelen bij interpersoonlijke relaties met relatiekwaliteit (Asendorpf & van Aken, 2003; Branje et al., 2004), is het van belang dat toekomstig onderzoek ook deze relatie onderzoekt. Interpersoonlijke relaties beschrijven de relatie tussen de vriendelijkheid van een individu en de perceptie van de dominantie door de dyadische partner. Voor de interpersoonlijke relatie wordt de perceptie van dominantie door de dyadische partner meegenomen. Daarnaast is het onderzoek gebaseerd op zelfrapportage vragenlijsten. Recent onderzoek gebruikt naast zelfrapportage over de relatiekwaliteit ook andere indicatoren waarmee relatiekwaliteit onderzocht kan worden, waaronder observaties (Donnellan, Conger, & Byrant, 2004; Donnellan, Larsen-Rife, & Conger, 2005). Observatie kan met name belangrijk zijn bij het beoordelen van negatieve affecten, omdat het mogelijk is dat individuen in relaties negatief gedrag in hun relatie te weinig rapporteren. Het zou kunnen dat dominantie ook onder gerapporteerd wordt, omdat dominantie eerder als een negatief dan positief affect wordt gezien. Mogelijk dat dit van invloed is geweest op de onderzoeksresultaten.

Naast bovengenoemde beperkingen kent dit onderzoek ook een aantal sterke punten. Zo kent dit onderzoek een longitudinaal design, waar eerdere literatuur voornamelijk gebaseerd is op cross-sectioneel onderzoek (Asendorpf & van Aken, 2003; Caspi in Asendorpf & van Aken, 2003). Daarnaast heeft dit onderzoek zich gericht op een relatie die tot op heden weinig is betrokken in onderzoek naar persoonlijkheid en relatiekwaliteit, namelijk de broer/zus-relatie. Ook kent dit onderzoek een grotere steekproef ten opzichte van eerder onderzoek van Asendorpf & van Aken (2003) en Branje en collega's (2004) die respectievelijk bestonden uit 230 en 288 participanten.

Dit onderzoek heeft zich gefocust op de vraag of er sprake is van een longitudinaal verband tussen waargenomen dominantie in de broer/zus-relatie en de vriendelijkheid van de adolescent en de modererende rol van geboortevolgorde. Op basis van de resultaten van dit onderzoek kan worden opgemaakt dat er geen sprake is van een significant verband tussen waargenomen dominantie en vriendelijkheid, vriendelijkheid en waargenomen dominantie en dat tevens geboortevolgorde geen rol speelt in de relatie tussen waargenomen dominantie en vriendelijkheid. Hoewel dit longitudinale onderzoek heeft voorzien in de behoefte aan verdere kennis en inzicht in de relatie tussen persoonlijkheid en relatiekwaliteit, is vervolgonderzoek hiernaar van belang gezien er nog weinig bekend is over de relatieve kracht van deze invloeden en eerder onderzoek wel een relatie tussen vriendelijkheid en een kenmerk van relatiekwaliteit heeft vastgesteld (Branje et al., 2004; Asendorpf & van Aken, 2003). Hierbij wordt geadviseerd om de persoonlijkheid van beide relatiepartners mee te nemen, omdat nog onbekend is of de persoonlijkheid van de partner van invloed is op de relatiekwaliteit. Ook wordt geadviseerd om de interpersoonlijke relatie tussen vriendelijkheid en relatiekwaliteit te onderzoeken, gezien dit onderzoek zich alleen heeft gericht op de intrapersoonlijke relatie. Tot slot is het advies om naast zelfrapportage gebruik te maken van observaties, omdat het mogelijk is dat individuen in relaties negatief gedrag, waaronder dominantie, in hun relatie te weinig rapporteren wat de onderzoeksresultaten mogelijk kan beïnvloeden.

Referenties

Allen, P., Bennett, K., & Heritage, B. (2014). *SPSS Statistics Version 22 A Practical Guide*. Boston, Cengage Learning Emea

Asendorpf, J. B., & Van Aken, M. A. (2003). Personality–relationship transaction in adolescence: Core versus surface personality characteristics. *Journal of Personality*, *71*, 629-666. doi:10.1111/1467-6494.7104005

Branje, S. J., van Lieshout, C. F., & van Aken, M. A. (2004). Relations between Big Five personality characteristics and perceived support in adolescents' families. *Journal of Personality and Social Psychology*, *86*, 615-628. doi:10.1037/0022.3514.86.4.615

Buhrmester, D., & Furman, W. (1990). Perceptions of sibling relationships during middle childhood and adolescence. *Child Development*, *61*, 1387–1398. doi:009-3920/90/6105-0026$01.00

Campione-Barr, N. (2017). The changing nature of power, control, and influence in sibling relationships. *New Directions for Child and Adolescent Development*, *156*, 7-14. doi:10.1002/cad.20202

Caughlin, J. P., Huston, T. L., & Houts, R. M. (2000). How does personality matter in marriage? An examination of trait anxiety, interpersonal negativity, and marital satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, *78*, 326-336. doi:10.1037/0022-3514.78.2.326

Collins, W. A., Maccoby, E. E., Steinberg, L., Hetherington, E. M., & Bornstein, M. H. (2000). Contemporary research on parenting: The case for nature and nurture. *American Psychologist*, *55*, 218-232. doi:10.1037/0003-066X.55.2.218

Donnellan, M. B., Conger, R. D., & Bryant, C. M. (2004). The Big Five and enduring marriages. *Journal of Research in Personality*, *38*, 481-504. doi:10.1016/j.jrp.2004.01.001

Donnellan, M. B., Larsen-Rife, D., & Conger, R. D. (2005). Personality, family history, and competence in early adult romantic relationships. *Journal of personality and social Psychology*, *88*, 562-576. doi:10.1037/0022-3513.88.3.562

Faith, M. A., Elledge, L. C., Newgent, R. A., & Cavell, T. A. (2015). Conflict and dominance between siblings as predictors of children's peer victimization. *Journal of Child and Family Studies*, *24*, 3623-3635. doi:10.1007/s10826-015-0171-1

Furman, W., & Buhrmester, D. (1985). Children's perceptions of the personal relationships in their social networks. *Developmental Psychology*, *21*, 1016-1024. doi:0012-1649/85/$00.75

Lindell, A. K., & Campione-Barr, N. (2017). Relative power in sibling relationships across adolescence. *New Directions for Child and Adolescent Development*, *156*, 49-66. doi:10.1002/cad.20201

McCrae, R. R., Costa Jr, P. T., Ostendorf, F., Angleitner, A., Hřebíčková, M., Avia, M. D., ... & Saunders, P. R. (2000). Nature over nurture: temperament, personality, and life span development. *Journal of Personality and Social Psychology*, *78*, 173-186. doi:10.1037//0022-3514.78.1.173

Neyer, F. J., & Asendorpf, J. B. (2001). Personality–relationship transaction in young adulthood. *Journal of Personality and Social Psychology*, *81*, 1190-1204. doi:10.1037/0022-3514.81.6.1190

Reis, H. T., Collins, W. A., & Berscheid, E. (2000). The relationship context of human behavior and development. *Psychological Bulletin*, *126*, 844-872. doi:10.1037//0033-2909.126.6.844

Robins, R. W., Caspi, A., & Moffitt, T. E. (2000). Two personalities, one relationship: Both partners' personality traits shape the quality of their relationship. *Journal of Personality and Social Psychology*, *79*, 251-259. doi:10.1037//O022-3514.79.2.251

Robins, R. W., Caspi, A., & Moffitt, T. E. (2002). It's not just who you're with, it's who you are: Personality and relationship experiences across multiple relationships. *Journal of Personality*, *70*, 925-964. doi:10.111/1467-6469.05028

Stoneman, Z., & Brody, G. H. (1993). Sibling temperaments, conflict, warmth, and role asymmetry. *Child Development*, *64*, 1786-1800. doi:10.1111/j.1467-8624.1993.tb04213.

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (1996). Using multivariate statistics (3e ed.). New York: Harper Collins.

Tucker, C. J., Updegraff, K., & Baril, M. E. (2010). Who's the boss? Patterns of control in adolescents' sibling relationships. *Family Relations*, *59*, 520-532. doi:10.1111/j.1741-3729.2010.00620.x

Van Lieshout, C. F. M. (2000). Life-span personality development: Self-organizing goal-oriented agents and developmental outcome. *International Journal of Behavioral Development*, *24,* 276–288. doi:10.1080/01650250050118259

Vermulst, A. A., & Gerris, J. R. M. (2005). QBF: *Quick Big Five persoonlijkheidstest Handleiding.* Leeuwarden: LDC Publications.

Watson, D., Hubbard, B., & Wiese, D. (2000). General traits of personality and affectivity as

predictors of satisfaction in intimate relationships: Evidence from self-and partner-ratings. *Journal of Personality*, *68*, 413-449. doi:10.1111/1467-6494.00102